

Från Utbildning Till Praktik

Återbruk & Transformation i Sydeuropa

Vi är två arkitekter från KTH med ett gemensamt intresse för cirkulativitet, arkitekturhistoria och återbruk. Som nyexaminerade ser vi inte befintlig bebyggelse som ett hinder, utan som en resurs med kulturhistoriskt och materiellt värde. Studieresan är en direkt förlängning av vår utbildning, där vi ville undersöka hur sydeuropeisk arkitektur väver samman historiska värden med klimatanpassning och tillgänglighetskrav. Både Spanien och Italien har väletablerade strategier inom återbruk, där den italienska skolan är duktiga på en hantverksmässig konservering och den spanska erbjuder djärva interventioner. En studie av båda skolorna resulterade i intressanta diskussioner och konkreta strategier att ta med sig hem till Sverige, där byggnadsvården historiskt inte varit en lika självklar del av arkitektrollen.

Málaga

Stadskärnan

Vår återbruksresa började i Málaga, en historisk stad längs med Spaniens sydkust. Från den romerska teatern och den moriska Alcazaban (*från arabiskans al-qasbah vilket betyder fästning*) till renässanskatedralen och samtidens kulturinstitutioner och offentliga byggnader, präglas staden av en lång tradition av att bygga vidare på det befintliga.

Rehabilitación de la Casa del Obispo
Pesquera Ulargui Arquitectos, 2010

Teatro Romano de Málaga
100 e.v.t

Santa Iglesia Catedral Basílica de la Encarnación
1528-1782

Det historiska centrumet är idag ett skyddat kulturmiljöområde (Conjunto Histórico), där bevarande och förnyelse behöver balanseras mot varandra. Här handlar bevarandet inte enbart om att återställa byggnaden till ett tidigare tillstånd, utan om hur historiska strukturer kan anpassas till nya funktioner och förbli en aktiv del av staden. Att återbruka är ingen ny praktik, utan redan vid bygget av Alcazaban mellan 1057 och 1063 e.v.t. återanvändes kvarlämningar från den romerska teatern till murarna.

Málaga

Picasso Museet

Malaga är starkt förknippat med Pablo Picasso (1881-1973) som tillbringade sina första år i staden. Museo Picasso Málaga öppnade i stadskärnan 2003, inrymd i Palacio de Buenavista. Byggnaden går tillbaka till 1500-talet men har genomgått en omfattande ombyggnation för att anpassas för museiverksamhet. Den historiska byggnadens rumsligheter och innergård har kombinerats med sex nya byggnadskroppar.

Museo Picasso Málaga
Gluckman Mayner Architects, 2003

Ombyggnationen är ritad av New York-firman Gluckman Mayner Architects och visar stor respekt för originalarkitekturen och omkringliggande bebyggelse. Den befintliga ingången har bevarats tillsammans med palatsets hörntorn, vilket bildar ett landmärke i stadskärnan. Byggnaden i sig är en del av besöksupplevelsen men även utställningen lyfter temat transformation. Den permanenta samlingen inkluderar åtta decennier av Picassos verk och byggs upp utifrån olika teman för att visa hur Picasso gång på gång transformerade sitt konstnärliga språk.

Mercado de Atarazanas
Arangueren + Gallegos Arquitectos, 2001-2010

Málaga

Mercado de Atarazanas

Málagas saluhall uppfördes 1876-79 utifrån ritningar av arkitekten Joaquín de Rucoba, men platsen har en betydligt äldre historia. Marmorbågen vid saluhallens södra fasad är bevarad från tiden som Alarazana (*från arabiskans dar al-sina'a vilket betyder hantverkets hus*) då byggnaden fungerade som ett varv. Den bärande järnkonstruktionen är ett exempel på 1800-talets industriella arkitektur, med inslag av moriska referenser. I början på 2000-talet genomförde arkitektfirman Arangueren + Gallegos Arquitectos en omfattande ombyggnation för att återställa saluhallens rumsliga struktur och samtidigt möta nya krav på funktion och

tillgänglighet. Den stora marknadshallen öppnades upp vilket skapade en siktlinje mellan den historiska södra entrén och den stora glasmålningen i byggnadens norra fasad. De nya marknadsständer efterliknar inte den historiska arkitekturen utan placeras som självständiga objekt inuti strukturen. Detta skapar en kontrast mellan byggnadsvård och tillägg, där nya inslag underordnar sig den befintliga strukturen och kan bytas ut och anpassas över tid.

Fuengirola

I samband med vår resa till solkusten besökte vi Fuengirola, beläget ca. 3 mil sydväst om Málaga. Fuengirola är starkt präglad av sin utveckling som turistort under 1900-talet och den byggda miljön skiljer sig därför från Málagas historiska karaktär. Under en promenad genom staden blir det tydligt att modernismen och brutalismen satt sina spår, med höghus i kraftfulla geometriska former som skiljer sig från vår traditionella bild av spansk arkitektur.

Hotel El Puerto
Miguel Sierra Navas & Antonio Vázquez de Castro, 1974

Comunidad Sierra Mijas
1970-tal

Mercacentro
Ángel Verdasco Arquitectos & González + Getinsa, 2026-

Men i den betong-dominerade stadsbilden introducerades även nya byggnadstekniker som i exemplet med Mercacentro, ritat av Ángel Verdasco Arquitectos och González + Getinsa med en stomme helt i CLT. Trä är inte ett främmande material i spansk byggnadshistoria, men är ovanligt som konstruktionsmaterial i större samtida byggnader. Mercacentro är därför ett intressant exempel på hur nya konstruktionsprinciper kan komma att förändra även den typiskt sydeuropeiska byggnadskulturen. Besöket till Fuengirola blev en påminnelse om att 1900-talets modernistiska byggnader också är en del av vårt arkitektoniska kulturarv och att frågan om vad som ska bevaras, förändras eller ersättas blir lika relevant för turiststadens höghus.

Ferrara

Efter Spanien begav vi oss till Italien, där vårt första stopp var Ferrara. Medeltidsstaden blev en del av UNESCOs världsarvslista år 1995, med dess historiska stadsplanering omgiven av den bevarade stadsmuren. Staden har historiskt gjort sig känd som en stad inom konst, vetenskap och religion. Som besökare kan du ta del av en välbevarad renässansisk stadsplanering. Anpassning och återbruk har blivit en självklarhet för att kunna utveckla staden under de restriktioner som finns till följd av kulturarvsmärkningen. Vi utforskade stadens inre planlösning men tog oss också runt muren på utsidan med cykel, där parker och åkermarker knyter an till stadsmuren.

Basilica Cattedrale di San Giorgio
Maestro Niccolò m.fl. 1177

Castello Estense
Bartolino da Novara, 1385

Mura di Ferrara
Biagio Rossetti m.fl. 1493-1618

Stadsmuren

Den välbevarade stadsmuren som sträcker sig cirka nio kilometer runt staden är nästintill intakt. Muren har utsatts för många historiska händelser som skadat den, men har även undergått mycket renoveringar. Historiskt var den en viktig del av stadens försvar, och idag en del av ett kulturella arv, med träd planterade på och intill den. Idag används rummet kring stadsmuren som plats för evenemang som till exempel konserter. På vår cykeltur runt muren stötte vi på motionärer och besökare som drog nytta av det tydliga stråket, som också hade vattenfontäner stationerat ut runtom.

Castello Estense
Bartolino da Novara, 1385

Ferrara

Castello Estense

I stadens hjärta fligger ett medeltida slott med fyra torn, innergård och vallgrav. Slottet har även en sektion med två typer av fängelser. Byggt under 1300-talet, står den som en symbol för staden. Slottet var historiskt byggt för familjen Este, men har utvecklats och använts på flera olika sätt. Idag fungerar byggnaden som ett turistcentrum och museum där besökare kan ta del av staden och slottets historia. Det finns även möjlighet att gå upp i ett av tornen för att blicka ut över staden. Slottet är i sig ett kontinuerligt återbruksprojekt, där bevarandet av det kulturhistoriska värdet står i centrum. Även under vårt besök såg vi hur delar av slottet undergår reparationer och renoveringar.

Piazza Cortevecchia
INOUT Architectura, 2024

Piazza Cortevecchia

Trots de strikta restriktionerna kring stadsplanering finns det nya projekt som uppfriskar i området. Ett av dessa är det centralt belägna torget Corte Vecchia som återinvigdes 2023. Projektet realiserades efter en utlyst tävling, där INOUT Architectura vann med sitt förslag att göra torget mer anpassat för de klimatförändringar och extrema värme som allt oftare upplevs i staden. Markbeläggningen anpassades, och träd ur vulkanliknande bäddar bidrar med mer grönska och skugga i stadsplanen. Just grönytor är något som staden innanför muren brister på gator och torg. Denna grönskande oas är därför en välkommen brytpunkt i Ferrara.

Sori

Efter några varma dagar i Ferrara begav vi oss till Sori längs med Liguriens kust, inget självklart stopp utifrån resans fokus, men som erbjöd en annan typ av arkitektonisk upplevelse. Kustsamhället låg inklämt mellan havet och Liguriens branta berg, och bebyggelsen följde dalgången längs med Soris bäck.

Viadotto Ferroviario di Sori
1868

Viadotto Sori
Silvano Zorzi & Sergio Tolaccia, 1969

Byggnaderna klättrade uppför bergsväggarna och blev som ett med landskapet, medan broar sträckte sig över dalgångarna vilket gav ett framträdande intryck på platsen. I Sori fanns både en äldre valvbro från 1800 talet och en elegant motorvägsviadukt från 1969 ritad av Silvano Zorzi och Sergio Tolaccia. Istället för att studera återbruk och transformation genom enskilda byggnader blev avstickaren till Sori ett exempel på en arkitektur som växt fram över tid och successivt anpassats till sina geografiska förutsättningar. Transformation handlar inte alltid om hur en befintlig byggnad kan anpassas utan om hur infrastruktur och bebyggelse tillsammans kan förändras över tid utan att den grundläggande relationen till landskapet försvinner.

Milano

Castello Sforzesco
Antonio Averlino 1450

Vårt sista stopp på resan tog oss till Milano. Staden är en av Italiens storstäder och erbjuder ett stort utbud av konst och kultur, inkluderat många sevärdheter. Bland dem är Il Duomo, en katedral byggd i gotisk stil som blivit symbol för de historiska sevärdheterna i staden. Milano är en rik kulturstad som andas arkitektur, där det finns intressanta projekt i varje gathörn. Att åka från Ferrara och Sori och komma till Milano ger tydliga kontraster kring hur arkitektur förändras i de större städerna, och vilka förutsättningar projekt på de olika platserna har.

Duomo di Milano
Simone da Orsenigo m.fl. 1386-1965

Milano Centrale
Ulisse Stacchini, 1931

Vi besökte vid Castello Sforzesco som är ett landmärke i Milano, byggt på 1400-talet som ett medeltida slott, och är idag ett av stadens största stadsmuseer. Den sträcker ut sig i stadsbilden och knyter an till Parco Sempione. Milano har ett stadsnät med stor variation, där detta är ett tydligt exempel på hur staden bevarar sin historia i sammanställning med den moderna arkitekturen.

Fondazione Prada
OMA, 2015

Milano

Prada Fondazione

Prada Fondazione är i grunden en verksamhet som strävar efter att låta konst och kultur hjälpa oss förstå vår omvärld och samtid. Grundat av Miuccia Prada och Patrizio Bertelli, år 1993. Under vårt besök var en av huvudutställningarna Dash, kurerad av den Kinesiska konstnären Cai Fei, en multimedia utställning med temat teknologiska revolutioner inom lantbruk. Genom samarbete med konstnärer, arkitekter, musiker, vetenskapsmän och kulturarbetare visar de upp synen på världen från olika perspektiv.

Prada Fondazione i Milano öppnade 2015 och är ett återbruksprojekt utfört av OMA Studio. Platsen kombinerar de återbrukade byggnaderna från ett destilleri på platsen, med inslag av tre adderade byggnader. På platsen möter alltså bevarandet av byggnader och addering av ny arkitektur varandra, och visar på hur de kan gå hand i hand, där det blir tydligt vad som är adderat motsvarande bevarat. Här tar vi med oss att det inte finns ett singulärt sätt att arbeta med en plats, utan de bästa resultaten kan nås genom en kombination av metoder.

Over, Under and In Between
Mona Hatoum, 2026

Milano

Politecnico di Milano

Politecnico di Milano är ett framgångsrikt universitet sett från ett globalt perspektiv. Universitet använder sig av återbrukade lokaler på sitt campus, från tidigare industriella byggnader i staden. Vi diskuterade hur de lär ut återbruk och transformation på universitetet med vår vän som gjort utbyte där. De erbjuder flera kurser inom ämnet, vilket skiljer sig från KTH, där det inte finns en valbar renodlad kurs inom detta.

Retarato Politecnico di Milano
Gaetano Moretti & Augusto Brusconi, 1927

Sopraelevazione in Viale Emilio Caldara
Piero Portaluppi 1935

L 'Ufo
Studio Passarelli & Giuseppe Chiodi, 1969

MUDEC

Milano har ett stort utbud av museer och utställningar. Bland dessa finns Mudec, Museo delle Culture, ett museum där kulturer världen över möts hos en gemensam plattform. Den känns igen främst genom dess publika utställningssal Agora. Hela komplexet var tidigare industribyggnader, men har transformerats under David Chipperfield Architects. Som namnet reflekterar skapar Agora ett torg i mitten av byggnaden och bryter av mot arkitekturen runtom. Den höga takhöjden och ljuset skapar en plats där arkitekturen blir en del av de utbytbara utställningarna.

Tack Erst Hawermans stipendiefond som förverkligade den här studieresan!

Under vår resa fick vi se exempel på tillägg, adaptationer och restaureringar. En gemensam reflektion från våra observationer är sättet att arbeta med återbruk är en väldigt mångfaldig värld, där det finns oändliga möjligheter att ta sig an återbruksprojekt.

Arkitektutbildningen på både Politecnico di Milano och Università degli studi di Ferrara erbjuder kurser inom byggnadsvård, restaurering och transformation, där studenter utför fallstudier på byggnadens förutsättningar och framtida utveckling. Kurserna erbjuder även en utökad kunskap för materialets hållbarhet där beräkningar görs för att studera dess bäring och hållbarhet. Detta är något som skiljer sig från våra erfarenheter av studierna vid KTH i Stockholm, där vi saknar en renodlad kurs i byggnadsvård och dess principer. Utbildningen sätter ton för hur vi arbetar, och inom just återbruk och restaurering finns god utvecklingspotential för utbildningen på KTH.

Genom denna lärorika resa tar vi med oss inspiration, men också lärdom kring hur mångfaldigt och projektspecifikt arbete inom återbruk är. Vi ser fram emot att få applicera våra lärdomar på de projekt vi i framtiden kommer arbeta med.